

Н.М. ВОЛОСНІКОВА, Н.Б. РЕШЕТНЯК, Ф.В. АБРАМОВ

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто поняття фінансового забезпечення як сукупність необхідних ресурсів та джерел їх формування для ефективного функціонування підприємства. Зазначено, що значні труднощі при формуванні та прийнятті поточного плану виробництва продукції виникають при обмежених ресурсах. Визначено сутність структури фінансового забезпечення, охарактеризовано основні принципи, на яких ґрунтується механізм фінансового забезпечення та важливість фінансового забезпечення як на операційному, так і на стратегічному рівні управління підприємством. Проведено аналіз та розглянуто напрями вдосконалення ресурсного забезпечення на підприємстві. До ресурсних обмежень промислового підприємства при формуванні плану належать обмеження щодо забезпечення матеріальними, трудовими, фінансовими і інформаційними ресурсами. Запропонован принцип розрахунку потреби в зазначених видах ресурсів з використанням економіко-математичної моделі кумулятивної технології виробництва продукції промислового підприємства. Обґрунтовано, що синергетичний ефект системи корпоративного забезпечення залежить від таких факторів, як ресурсне забезпечення підприємства, узгодженість напрямку руху векторів підсистем економічної, технологічної, інформаційної, юридичної, фінансової, кадрової, транзакційної, логістичної та ресурсної безпеки з цілями загальної стратегії корпоративного забезпечення, особливостей побудови динамічної системи корпоративного забезпечення; впливових змін у мікро- та макроекономічному середовищі, надійності загальної системи корпоративного забезпечення, стійкості і ефективності системи управління системою корпоративного забезпечення; характеристики системи корпоративного забезпечення. Зроблено висновок, що основою синергетичного ефекту системи корпоративного забезпечення є оптимальне поєднання окремих елементів системи, ефективність їх взаємодії та якість. Запропоновано модель організаційно-економічної взаємодії процесів використання структурних складників фінансового забезпечення діяльності підприємств та представлено алгоритм формування ресурсного забезпечення діяльності підприємства в сучасних умовах.

Ключові слова: ресурсне забезпечення, підприємство; фінансова стратегія; фінансові ресурси; система корпоративного забезпечення, синергетичний ефект, управління ресурсним забезпеченням

N. VOLOSNIKOVA, N. RESHETNIAK, F. ABRAMOV

MANAGEMENT OF THE FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS

The article examines the concept of financial support as a set of necessary resources and sources of their formation for the effective functioning of the enterprise. It is noted that significant difficulties in the formation and adoption of the current production plan arise with limited resources. The essence of the financial support structure is determined, the main principles on which the financial support mechanism is based and the importance of financial support both at the operational and strategic level of enterprise management are characterized. The analysis was carried out and directions for improvement of resource provision at the enterprise were considered. The resource limitations of an industrial enterprise during the formation of a plan include limitations on the provision of material, labor, financial and informational resources. The principle of calculating the need for the specified types of resources using the economic-mathematical model of the cumulative production technology of the industrial enterprise is proposed. It is substantiated that the synergistic effect of the corporate security system depends on such factors as the resource provision of the enterprise, the consistency of the direction of movement of the vectors of subsystems of economic, technological, informational, legal, financial, personnel, transactional, logistical and resource security with the goals of the general strategy of corporate security, construction features dynamic system of corporate security; influential changes in the micro- and macroeconomic environment, reliability of the general system of corporate security, stability and efficiency of the management system of the system of corporate security; characteristics of the corporate security system. It was concluded that the basis of the synergistic effect of the corporate security system is the optimal combination of individual elements of the system, the effectiveness of their interaction and quality. A model of the organizational and economic interaction of the processes of using structural components of financial support for enterprise activity is proposed, and an algorithm for the formation of resource support for enterprise activity in modern conditions is presented.

Keywords: resource provision; enterprise; financial strategy; financial resources; corporate security system; synergistic effect; resource security management

Вступ. Необхідно зазначити, що економічний ефект відіграє важливу роль в економічному розвитку системи корпоративного забезпечення. Проте, незважаючи на те, що усі наукові дослідження та розробки висвітлюють якісні аспекти синергетичних ефектів, ще недостатньо уваги приділено обґрунтуванню отриманих результатів та недостатньо висвітлені якісні особливості, наслідки виникнення синергетичних ефектів системи корпоративного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Дослідження теоретичних та практичних аспектів забезпечення фінансового потенціалу розвитку суб'єктів господарювання знайшли відображення у працях багатьох вчених.

Разом з тим ще не сформовані проблеми методичного забезпечення управління фінансовим потенціалом в системі корпоративної безпеки, включаючи удосконалення методик та методів аналізу й оцінки стану фінансового потенціалу корпоративної

безпеки, які б створювали основу розробки й прийняття управлінських рішень, своєчасному запобіганню загрозам мікро- та макроекономічного середовища, корпоративного управління як засобу ефективного забезпечення корпоративної безпеки підприємства. Крім того, деякі теоретичні, методологічні і практичні аспекти потребують подальших досліджень, тому що результати досліджень не дають комплексної уяви про особливості зазначеного системного підходу. З цієї причини нами пропонуються конкретні підходи до розв'язання цієї ключової проблеми.

Метою статті є визначення загальних напрямків фінансового забезпечення як сукупність необхідних ресурсів та джерел їх формування для ефективного функціонування підприємства

Актуальними є питання розробки саме критеріїв ефективного практико-орієнтованого моделювання процесу прийняття рішень при управлінні фінансовим потенціалом промислового підприємства, перш за все

передбачають оптимізацію управлінських рішень, адекватних змінам в мікро- та макроекономічному середовищах.

Значні труднощі при формуванні та прийнятті поточного плану виробництва продукції виникають при обмежених ресурсах. До ресурсних обмежень промислового підприємства при формуванні плану належать обмеження щодо забезпечення матеріальними, трудовими, фінансовими і інформаційними ресурсами. Розглянемо можливість розрахунку потреби в зазначених видах ресурсів з використанням економіко-математичної моделі кумулятивної технології виробництва продукції промислового підприємства [1, с. 163-168; 2, с. 402-408].

Синергетичний ефект системи корпоративного забезпечення залежить від таких факторів, як:

- 1) ресурсне забезпечення підприємства;
- 2) узгодженість напрямку руху векторів підсистем економічної, технологічної, інформаційної, юридичної, кадрової, фінансової, трансакційної, логістичної та ресурсної безпеки з цілями загальної стратегії корпоративного забезпечення;
- 3) особливостей побудови динамічної системи корпоративного забезпечення;
- 4) впливових змін у мікро- та макроекономічному середовищі;
- 5) надійності загальної системи корпоративного забезпечення;
- 6) стійкості і ефективності системи управління системою корпоративного забезпечення;
- 7) характеристики системи корпоративного забезпечення.

Слід зауважити, що дослідження особливостей проявів синергетичних ефектів системи корпоративного забезпечення спонукає до аналізу факторів, які перешкоджають ефективному функціонуванню механізму управління системою корпоративного забезпечення [3, с. 214-224; 4, с.389-396], у тому числі і фінансових. Синергізм загальної системи корпоративного забезпечення є наслідком спільного єднання локальних елементів.

Основою синергетичного ефекту системи корпоративного забезпечення є оптимальне поєднання окремих елементів системи, ефективність їх взаємодії та якість. Синергетичний ефект в даному випадку характеризує можливість отримати більший економічний ефект у разі взаємного поєднання окремих елементів, ніж сума окремо взятих елементів системи [5, с. 548-557]. Схему формування синергетичного ефекту системи корпоративного забезпечення наведено на рис. 1.

Активність окремих елементів економічної, технологічної, інформаційної, юридичної, кадрової, трансакційної, фінансової, логістичної та ресурсної безпеки при спільній діяльності показує більший синергетичний якісний ефект, ніж при кількісному вимірі простого ефекту всіх окремих складових.

Як бачимо, перший варіант структури не містить явних неформальних зв'язків між окремими структурними елементами. Другий варіант структури містить явні неформальні зв'язки, що і призводить до

виникнення синергетичного ефекту. У другому варіанті синергетичний ефект перевищує простий ефект [6, с. 8-10].

Для кожної підсистеми ресурсного забезпечення промислового підприємства характерні цільові показники ефективності [7, с. 152-155; 8, с. 254]:

1) Для підсистеми забезпечення матеріальними ресурсами можна виділити такі показники ефективності використання ресурсного потенціалу:

– показник матеріаломісткості продукції – відношення суми матеріальних витрат до вартісного вираження виробленої продукції за певний період часу;

– показник затратоотдачі матеріальних ресурсів – відношення доданої вартості в цілому по промислового підприємству до вартості сировини і матеріалів, витрачених кожним окремим підрозділом при виробництві продукції за певний період часу.

– критерій ефективності практико-орієнтованого управління підсистемою забезпечення матеріальними ресурсами промислового підприємства – це відношення фактичних показників ефективності роботи підсистеми забезпечення матеріальними ресурсами до їх ідеальних параметрів.

2) Для підсистеми забезпечення трудовими ресурсами виділяють такі показники ефективності використання ресурсного потенціалу:

– показник продуктивності праці – відношення обсягу випущеної продукції до середньосписочного кадрового складу підприємства;

– показник затратоотдачі трудових ресурсів – відношення доданої вартості в цілому по промислового підприємству до загального фонду оплати праці.

– критерій ефективності практико-орієнтованого управління підсистемою трудових ресурсів промислового підприємства – відношення фактичних показників продуктивності праці і затратоотдачі до їх ідеальних параметрів.

3) Для підсистеми забезпечення фінансовими ресурсами доцільно виділити наступні показники ефективності використання даного ресурсного потенціалу:

– показник рентабельності виробничої діяльності – відношення отриманого прибутку до суми витрат по реалізованій продукції;

– показник рентабельності фінансового капіталу – відношення прибутку до середньорічної вартості капіталу.

– критерій ефективності практико-орієнтованого управління підсистемою фінансових ресурсів промислового підприємства – відношення фактичних показників ефективності роботи підсистеми фінансових ресурсів, а саме показників рентабельності виробничої діяльності та фінансового капіталу, до їх ідеальних параметрів.

4) Для підсистеми інформаційного забезпечення критерієм ефективності використання даного ресурсного потенціалу є:

– показник ступеня забезпеченості промислового підприємства інформаційними системами обробки інформації – ставлення результатів від впровадження

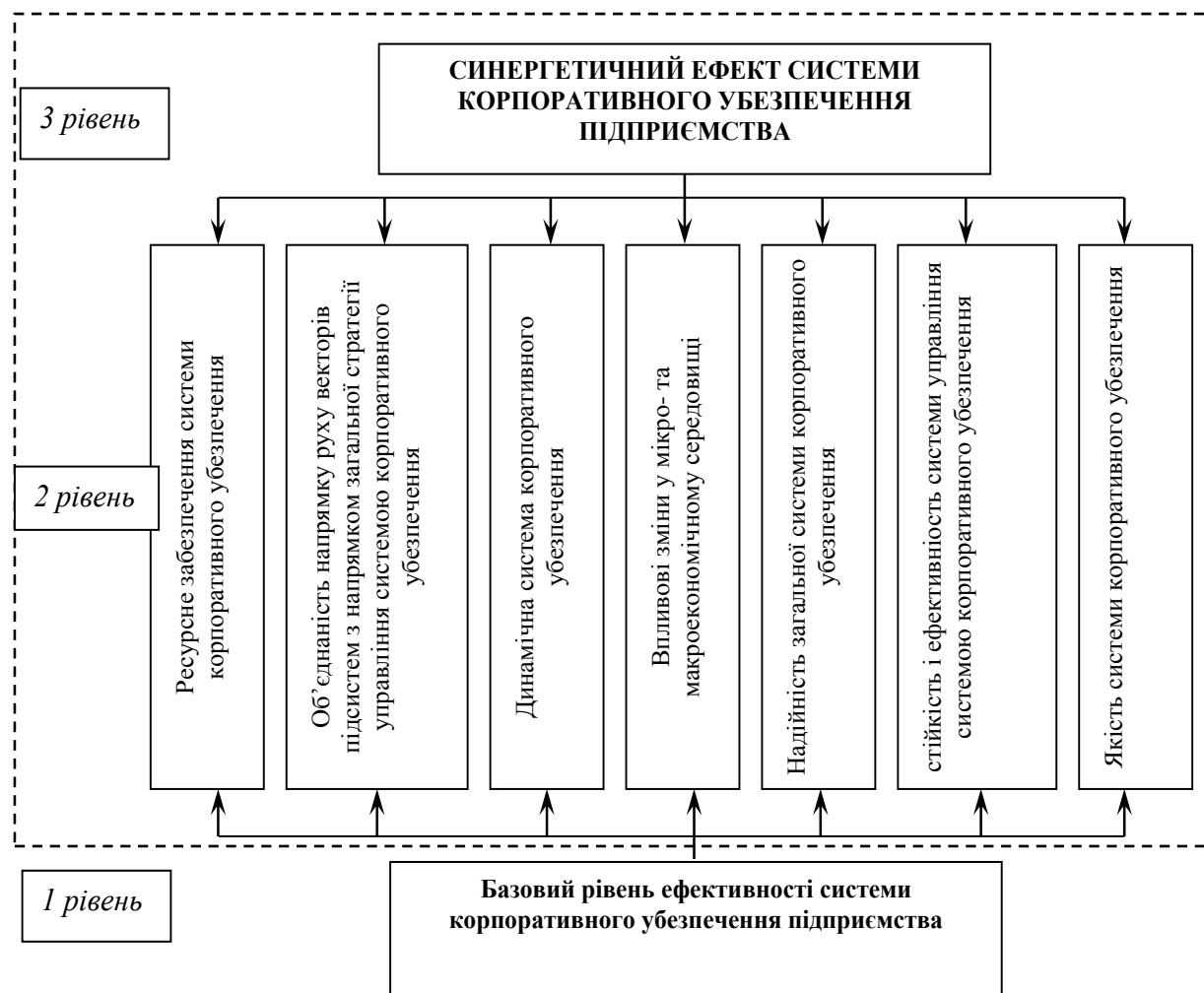

Рисунок 1– Логіко-ієрархічна схема формування синергетичного ефекту системи корпоративного забезпечення підприємства

Джерело: розроблено автором.

інформаційних систем до витрат усіх видів ресурсів, необхідних для її створення і розвитку;

– критерій ефективності практико-орієнтованого управління підсистемою інформаційного забезпечення промислового підприємства – це відношення фактичних показників ефективності роботи підсистеми інформаційного забезпечення до ідеальних параметрах.

При використанні даних показників в динаміці досить точно можна оцінити і проаналізувати ефективність ресурсів, які використовуються у виробничому процесі.

В умовах орієнтації національних підприємств на підвищення конкурентоспроможності надзвичайно важливого значення набуває функціонування і розвиток фінансової системи, оскільки без цього неможливим є здійснення прогресивних структурних зрушень й забезпечення сталого розвитку підприємства.

Щоб приймати зважені раціональні управлінські рішення, підприємство повинно розглядати питання

функціонування та розвитку на відповідних рівнях стратегічного управління.

Перший рівень – нормативний. На даному етапі встановлюються довгострокові стратегічні цілі політики функціонування підприємства. Велике значення має вплив мікро- і макроекономічного середовища.

Другий рівень – стратегічний. На даному рівні довгострокові стратегічні цілі політики функціонування підприємства повинні трансформуватися у принцип ефективності.

Третій рівень – оперативний. Даний рівень передбачає, що обрані стратегічні напрямки політики функціонування підприємства здійснювалися відповідно до короткострокових цілей.

Четвертий рівень – аналітичний. Головне завдання даного рівня визначити вплив функціонування підприємства на стійкість розвитку системи підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності.

Під функціонуванням підприємства ми розуміємо процес, що протікає в часі, відмінною рисою якого є

досить суворе відповідність плану стратегічного розвитку і при незмінності мети системи. Слід зазначити, що коли змінюється мета системи, то процес функціонування переходить в процес розвитку.

Крім того, слід брати до уваги на якісні і кількісні зміни, що відбуваються в системі. При процесі функціонування не відбуваються якісні зміни, тільки кількісні зміни показників. І, навпаки, при процесі розвитку системи спостерігаються переважно якісні зміни системи.

У будь-якому випадку, функціонування системи являє собою складний процес. Систему в процесі функціонування слід розглядати тільки, як цілісну систему, всередині якої між її окремими елементами економічної, логістичної, кадрової, юридичної, ресурсної, транзакційної, інформаційної, технологічної складовою існує тісний взаємозв'язок і взаємозумовленість. Це підтверджує і Ю.Г. Марков, який відзначає наступне: «Функція реалізується структурою і пояснюється за допомогою структури» [Марков, с. 20].

Таким чином, функціонування системи, як процесу, являє собою відтворення загального функціонального ефекту, під яким слід розуміти здатність системи функціонувати таким чином, яким не зможе функціонувати кожний її елемент окремо.

В процесі функціонування системи, як процесу, можна виділити кілька складових:

1. взаємодія системи з середовищем;
2. вироблення системою алгоритму, як типу взаємодії;
3. передача взаємодії системи з макроекономічним середовищем до її внутрішньої структури;
4. переорганізація мікроекономічної структури системи в наслідок її функціонування;
5. узгоджене функціонування елементів системи, як цілого.

Слід зазначити, що дослідницька діяльність полягає в діагностиці функціонування фінансової системи, як процесу, а практика управління стратегічним розвитком системи передбачає правильний вибір режиму функціонування системи.

Список літератури

1. Ареф'єва О.В. *Планування економічної безпеки підприємств* / О.

В. Ареф'єва, Т. Б. Кузьменко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.

2. Бандурка О. М. *Основи економічної безпеки* / О. М. Бандурка, В. Є. Духов, К. Я. Петрова, І. М. Черв'яков. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
3. Акоф Р. Л., Сасиєни М. *Методи дослідження операцій* / Пер. с англ. – М.: Мир, 1971. – 536 с.
4. Венгер В. В. *Фінанси* : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Венгер. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.
5. *Фінанси* : підручник / І.О. Лютий, С.Я. Бориньць, З.С. Варналій та ін. ; за ред. І.О. Лютого. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 720 с.
6. Шлапак О. В. Державні фінанси України в сучасних умовах: проблеми стабілізації та антикризового управління / О. В. Шлапак // *Фінанси України* – 2014. – № 4. – С. 7–31.
7. *Фінансова система України в умовах економічних перетворень*: всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 18-19 квітня 2018 р.) : тези доп. І.Я. Чугунов, М.В. Тарасюк, Т.В. Канєва та ін. ; відп. за вип. І.Я. Чугунов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 173 с.
8. *Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України* : монографія / І. О. Школьник, Т. А. Васильєва, С. В. Леонов та ін. ; за ред. І. О. Школьник, І. І. Рекуненка. – Суми : Сумський державний університет, 2017. – 343 с.

References (transliterated)

1. Aref'yeva O.V. *Planuvannya ekonomichnoyi bezpeki pidpriyemstv* [Economic security planning of enterprises] / O. V. Aref'yeva, T. B. Kuzmenko. – Kiev: Vid-vo Yevrop. un-tu, 2005. – 170 p.
2. Bandurka O. M. *Osnovi ekonomichnoyi bezpeki* [Fundamentals of economic security] / O. M. Bandurka, V. Ye. Duhov, K. Ya. Petrova, I. M. Cherv'yakov. – Kharkiv: Vid-vo Nac. un-tu vnutr. sprav, 2003. – 236 p.
3. Akof R. L., Sasieni M. *Metody issledovaniya operacij* [Operations Research Methods] / Per. s angl. – Moscow: Mir, 1971. – 536 p.
4. Venher V. V. *Finansy : navch. pos.* [dlya stud. vyssh. navch. zakl.]. – Kiev: Tsentr uchbovoi literatury, 2009. – 432 p.
5. *Finansy : pidruchnyk* / I.O. Liutyi, S.Ia. Borynets, Z.S. Varnalii ta in. ; za red. I.O. Liutoho. – Kiev : Vydavnytstvo Lira-K, 2017. – 720 p.
6. Shlapak O. V. *Derzhavni finansy Ukrainy v suchasnykh umovakh: problemy stabilizatsii ta antykrizovoho upravlinnia* [State finances of Ukraine in modern conditions: problems of stabilization and anti-crisis management] *Finansy Ukrainy* [Finances of Ukraine] – 2014. – no 4. – pp. 7–31.
7. *Finansova sistema Ukrainy v umovakh ekonomichnykh peretvoren* : vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 18-19 kvitnia 2018 r.) : tezy dop. I.Ia. Chuhunov, M.V. Tarasiuk, T.V. Kanieva ta in. ; vidp. za vyp. I.Ia. Chuhunov. – Kiev: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2018. – 173 p.
8. *Problemy i perspektivy rozvytku finansovoi systemy Ukrainy*: monohrafiia [Problems and prospects of development of the financial system of Ukraine: monograph] / I. O. Shkolnyk, T. A. Vasylijeva, S. V. Lieonov ta in. ; za red. I. O. Shkolnyk, I. I. Rekenenka. – Sumy : Sumskiy derzhavnyi universytet, 2017. – 343p.

Надійшла (received) 01.03.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Волоснікова Наталія Миколаївна (Volosnikova Nataliia) – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри загальної економічної теорії, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут” м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9076-5231>; e-mail: Nataliia.Volosnikova@khp.edu.ua

Решетняк Наталія Борисівна (Reshetniak Natalia) – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедрою загальної економічної теорії, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут” м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0070-5038>; e-mail: Natalia.Reshetniak@khp.edu.ua

Абрамов Федір Володимирович (Abramov Fedir) – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри загальної економічної теорії, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут” м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4825-3974>; e-mail: Abramov@khp.edu.ua